

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՇՏՈՆ, ՊԱՇՏԵՒ

Սիմոնի ներկայ տարուց Ազրբեյի թիւին մէջ ն. Ազրաբեան բառական մանուածապատ գրութեամբ մը փորձած է վերի երկու բառերուն ծագման վերլուծութիւնը ընել: Իր տեսութիւնները սակայն չեցած են սոսկ կարծիքներու և ենթադրութիւններու վրայ, որոնք ըստ իս բոլորովին քրժածին և անարժէք են:

Պ. Ազրաբեանէն շատ առաջ, արդէն Վալթէ և Վալթէ բառերուն ստուգարանութիւնը տուած է Տօքթ. Յ. Թիւրեքեանի «Արիահայ Բառարան»ը՝ Ամբարիշտ բառին տակ (էջ 22) սա տողերով.

«Ամբարիշտ—ան մխտականով որ քիջով է դարձած է և բարիշտ (որ և պարիշտ=برست) արմատով մի բարդութիւն, իրր ٭برست=այն որ կը թերանայ ի կրօնականս, և տարածարար՝ անխառն, անզգամ, չարագործ, և այլն: Պաշտ արմատը դուն ուրեք զործածուած է մեր մէջ, զ. օ. Կաշտ և մի քանի այլք, այլ ասոր տեղ իւր ամփոփ Վաշտ ձեւն է յաճախականը, պաշտմ, պաշտօն, աստուածապաշտ, արեւապաշտ, ևայլն. մինչ Պարսիկը միշտ անփոփոխ կը գործածէ. آتش پرست, آتش پرست և այլն:

Որմէ կը տեսնուի թէ մեր Վաշտ կամ Վաշտ արմատը թէ՛ կազմով և թէ՛ իմաստով կը համապատասխանէ պ. ٭پرست: Այս է ահա բառիս ստուգարանութիւնը պարզ և մեկին: Այ ի՜նչ տեղի կայ ձրի ենթադրութիւններու թէ Վաշտ ձեւ մը եղած է երբ արդէն լեզուին մէջ գոյութիւն ունի Վաշտ ձեւը, հոգ չէ թէ մերթ է իսկ Պ. և քանզի, ինչպէս յայտնի է, ձայնաւորները կրնան տարբերիլ ուստի և հնչուի չեն առնուիր համեմատութեանց մէջ:

Ի՜նչ հիման վրայ նաև ենթադրել թէ Վաշտ—ա՛մ ձեւ մը ունեցած ենք ի հնումն, պաշտող նշանակութեամբ, «ինչպէս ա՛մ» կը յաւելու յօդուածագիրը, նշանակում է «ա՛մ, կտրող» հատանի կամ ատանի բայի «ա՛մ արմատից»:

Եւ չկրցայ տաամ բառ մը գտնել որ

հատանիմէն եկած ըլլայ, և ոչ ալ ատանիմ ձեւ ձեւը տեսած եմ տեղ մը: Թէ որ «ա՛մ» ակոյ պիտի հասկցուի բուն բառը «ա՛մ» է և սա բնաւ կապ չունի հատանիմ բային հետ: Որով ա՛մ=ա՛մ=ա՛մ հաւասարութիւնը, որ գրուած է Վաշտ—ա՛մ կամ Վաշտ—ա՛մ մտացածին ձեւերը մեկնելու համար, բացարձակապէս զուրկ է ո՛ւրէ կշիռէ:

Այսպիսի մտքը ճամբաներէ Պ. Ազրաբեան կը տանի մեզ այլ բուրդներու, մեր առջև հանելով Վաշտ—ա՛մ, Վաշտ—ա՛մ և այլն. կերտութիւնները, որոնց հասնելու համար երեւակայութեան ազատ թռիչք տուած է: Իրեւ թէ «ժամանակի ընթացքին խօսողները լեզուական գիտակցութեան մէջ ա՛մ անցնելը կորցրած է իր արժէքը և դադարել է գիտակցուի իրր ա՛մ: Նշական մի բարելոջում ա՛մ անցնելը մը փոխած է իւր և ա՛մ անցնելը այնուհետև սկսած է կիրարկուիլ ա՛մ կերպարանքով»:

Ն՛րբ և ո՛ւր ա՛մ անող նշանակութիւնը ունեցած է հայերէնի մէջ, թէ որ այդ ալ լոկ ենթադրական է, ապա վերի հատուածը ևւ կարեւորութիւն չունի:

Պաշտ բառին մասին խօսելով Ազրաբեան կը յիշեցնէ թէ սորա հին գրութիւնն է Վաշտ—ա՛մ, որուն նախկին ձեւը օպտք է լինելը Վաշտ—ա՛մ, որ է Վաշտ—ա՛մ ձեւի մի ձեւափոխութիւն, ք և — հնչումների լծորդութեան հետեւանքով: Ունայն ենթադրութիւններ: Ո՛ղ չգիտեր թէ «ա՛մ» եղած է զ. օ. Պաշտ՝ Պօշտ, հաւր հօր, աւրհնել՝ օրհնել, աւգնել՝ օգնել, ևայլն, ասոնց կարգին և պաշտան՝ պաշտօն:

Ինչպէս այստեղ ենթադրել թէ «ա՛մ» զուգահայնի միջև (աւելի շիտակ էր ըսել ա՛մ) սղուած է մի «» որպէսզի Վաշտ—ա՛մ հանուի: «ք և — հնչումների լծորդութեան հետեւանքով» խօսքին մէջ քը տպագրական սխալ կը համարիմ փոխանակ էի, քանի որ խնդրոյն մէջ է գիրը չկայ: Բայց է և — հնչումները երբեք լծորդ չեն, որով պաշտօն բառին մասին գրուածն ալ ինքնին ջուրը կ'իյնայ:

Պաշտ և Վաշտ բառերուն ծագման և յօրինուածութեանը մասին այսպիսի բռնադատութիւ վերլուծումներ տալէ յետոյ, Պ. Ազրաբեան կ'անցնի անոնց հնագոյն իմաստին ու կը հրամցնէ մեզ ծիծաղելի գիտեր: Ուրիշ ուր, կը զարմանամ, հանգի-

